

Vol: 31.706

Order Book

Bid	Ask
40.487	349.1 349.2
58.184	349.0 349.3
35.336	348.9 349.4
160.760	
54.566	
35.029	
55.578	
24.525	

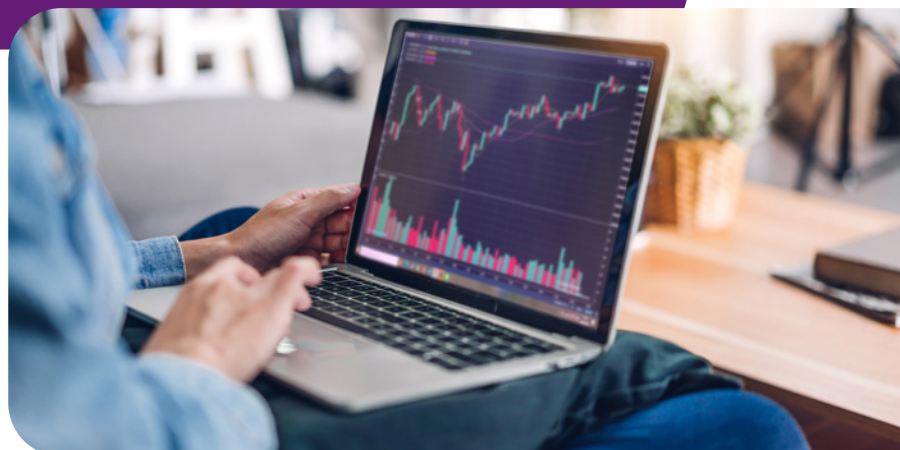
Themales mbo

Beleggen en speculeren

Handleiding (gast)docenten Ontwikkeld in 2022

Inhoudsopgave

1. Welkom!	3
1.1 Wat is de Themales mbo – Beleggen en speculeren	3
1.2 Over de Week van het geld	3
1.3 Over Lesson-Up	3
2. Achtergrondinformatie	4
2.1 Inhoudelijke achtergrondinformatie	4
2.2 Doelgroep	7
2.3 Methodiek: De dialoog	8
De dialoog: wat en waarom	8
Aanpak: gespreksfasen van de dialoog	8
Aanpak: tips en handvatten tijdens de dialoog	8
3. Themales mbo – Beleggen en speculeren	10
3.1 Opzet van de les	10
3.2 De les	10
Introductie & Stellingenspel (10 min.)	10
Theorie (8 min.)	11
Wie van de drie? Sparen, beleggen of speculeren (12 min.)	13
Casus (15 min.)	14
Quiz (10 min.)	16
Afsluiting (5 min.)	16
4. Bijlagen	17
4.1 Quizvragen	17

1. Welkom!

Beste (gast)docent,

Hierbij ontvang je de handleiding voor de Themales mbo – Beleggen en speculeren. De les is ontwikkeld door Diversion in samenwerking met de Autoriteit Financiële Markten (AFM) in het kader van de Week van het geld.

In deze handleiding vind je informatie over de les, de doelstellingen en de opdrachten die daar invulling aan geven. Daarnaast vind je informatie over de dialoogmethode en de doelgroep (mbo-studenten) die je kunnen helpen bij het geven van de les. Naast deze handleiding ontvang je nog een aanvullende powerpoint.

Veel plezier met de themales!

1.1 Wat is de Themales mbo – Beleggen en speculeren

Op steeds jongere leeftijd beginnen mensen met beleggen in aandelen of speculeren in aandelen en crypto's. Jongeren zien dit vaak als een snelle manier om veel geld te verdienen. Beleggen kan op de lange termijn verstandig zijn, maar er zitten ook risico's aan vast. Om geldproblemen te voorkomen, is het belangrijk dat jongeren zich bewust zijn van de mogelijke risico's.

De themales beleggen en speculeren biedt (gast)docenten de mogelijkheid om deze onderwerpen op een interactieve manier met jongeren bespreekbaar te maken. De les is ontwikkeld voor eerste- en tweedejaars mbo-studenten die een opleiding volgen van niveau 3 of 4.

De doelstellingen van de les zijn als volgt:

- Studenten weten het verschil tussen sparen, beleggen en speculeren;
- Studenten weten wat de risico's zijn van beleggen en speculeren;
- Studenten begrijpen waar je op moet letten als je gaat beleggen of speculeren;
- Studenten weten wat het verschil is tussen een aandeel en een cryptomunt.

1.2 Over de Week van het geld

Deze themales is gemaakt in het kader van de Week van het geld. De Week van het geld, een initiatief van Wijzer in geldzaken, is de jaarlijkse projectweek voor het onderwijs over leren omgaan met geld. Onder het motto 'jong geleerd is oud gedaan' agendeert de Week van het geld het belang van structurele aandacht voor financiële vaardigheden op school. Tijdens de week geven medewerkers uit de financiële wereld gastlessen op scholen in heel Nederland. Van basisonderwijs tot mbo.

1.3 Over Lesson-Up

Bij deze les gebruik je een interactieve presentatie in de online tool Lesson-Up. Je kunt deze tool gebruiken zonder account aan te maken. *De presentatie vind je hier.*

Je kunt als docent met de pijltjes eenvoudig door de presentatie navigeren, en indien nodig slides overslaan. Bij de Quiz (na slide 22) wordt de presentatie interactief, studenten kunnen dan via hun telefoon of tablet met een unieke pincode meedoen aan de les via www.lessonup.app

2. Achtergrondinformatie

2.1 Inhoudelijke achtergrondinformatie

Mensen beginnen op steeds jongere leeftijd met beleggen of speculeren. Bijvoorbeeld in aandelen of crypto's. Om geldproblemen te voorkomen is het belangrijk dat jongeren zich bewust zijn van waar ze mee bezig zijn. Dat is het doel van de themales Beleggen en speculeren. In 2.1 geven we de achtergrondinformatie die nodig is om de les te geven. We leggen het verschil tussen sparen, beleggen en speculeren uit, zetten uiteen wat aandelen en crypto's nou precies zijn en vertellen over de risico's die bij elk komen kijken.

Wat is sparen?

Sparen is geld niet direct uitgeven, maar aan de kant houden voor later. De meest voorkomende manier van sparen is door het op een spaarrekening te zetten. Je hebt verschillende soorten spaarrekeningen. Sommige spaarrekeningen werken net als een gewone bankrekening, met het verschil dat het geld dat erop staat alleen naar de eigen bankrekening kan worden overgemaakt. Ook zijn er spaarrekeningen waarop het geld voor een bepaalde tijd wordt vastgezet. Er kan dan meer rente voor worden gekregen, maar het geld kan er niet zo gemakkelijk van worden afgehaald.

Wat is beleggen?

Beleggen is het investeren van geld met het idee dat die investering in de toekomst meer geld waard wordt of dat het tussendoor geld oplevert. Als de waarde van een belegging stijgt en deze wordt verkocht, wordt er winst gemaakt. Maar, de investering hoeft niet per se meer waard te worden om er iets aan over te houden. Er is immers ook een rendement dat tussen het moment van kopen en verkopen wordt verdiend. Als iemand bijvoorbeeld belegt in aandelen, kan diegene ook ieder jaar een stukje winst van een bedrijf ontvangen: het dividend. Andersom kan het ook gebeuren dat de waarde van de investering daalt en er verlies wordt geleden. Er is met beleggen dus altijd een bepaald risico.

Voorbeelden van beleggingen zijn aandelen, obligaties en beleggingsfondsen. Sommige mensen kiezen zelf waar zij hun geld in investeren, anderen laten dit door een expert doen.

Aandelen

De meest voorkomende manier van beleggen is het kopen van aandelen. Een aandeel is eigenlijk een klein stukje van een bedrijf. Wanneer je een aandeel koopt, word je dus mede-eigenaar van het bedrijf. Draait de onderneming goed en wordt er winst gemaakt, dan is het waarschijnlijk dat de vraag naar dit aandeel stijgt en daardoor de koers (waarde) van het aandeel stijgt. Dit betekent dat het stukje van het bedrijf dat je hebt, nu tegen een hogere prijs kan worden verkocht. Behalve de prijsstijging van het aandeel kan je ook jaarlijks een dividend, een deeltje van de winst, ontvangen. Maar als het minder goed gaat met het bedrijf of met de economie in het algemeen, dan kan de koers van een aandeel ook kelderen. Behalve deze prijsdaling van het aandeel en het feit dat je dus bij een verkoop minder geld zal ontvangen voor je aandeel, zal de onderneming in deze omstandigheden geen of weinig winst uitkeren. Je zal dus ook minder of geen dividend ontvangen.

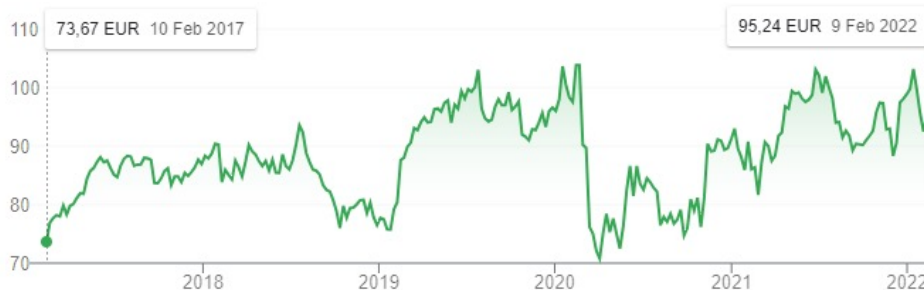
Tips voor jongeren: beleggen

Voordat iemand start met beleggen is het belangrijk om af te wegen of het een verstandige keuze is. De volgende tips helpen hierbij:

- Beleg alleen geld dat je kan missen. Vaak is het zo: hoe meer winst er kan worden behaald, hoe groter het risico. Als de belegging in het slechte geval weinig of niets oplevert, moet dit geen gevolgen hebben om rond te komen in het dagelijkse leven. Weet dat je door te beleggen ook geld kan verliezen. En daarbij kan je niet altijd snel over het belegde geld beschikken, bijvoorbeeld als het voor lange tijd is vastgelegd moeten er vaak kosten worden betaald om erbij te kunnen.

- Zorg dat je genoeg spaargeld op de bankrekening hebt voordat er wordt gestart met beleggen. Het is van belang dat er altijd voldoende buffer is om onverwachte kosten te betalen. Beleggen kan je het best doen met geld dat je kan missen naast het spaargeld.
- Voorkom onrealistische (korte termijn) verwachtingen. Beleggen is vooral zinvol op de lange termijn. Beleggingen kunnen flink schommelen in waarde en hebben tijd nodig om duurzaam in waarde te stijgen, dit kan wel jaren duren.

Kijk bijvoorbeeld naar de onderstaande afbeelding van de aandelenkoers van Heineken. Als je de aandelen een maand geleden had gekocht met het idee ze snel weer te verkopen, dan was je resultaat teleurstellend geweest: in de afgelopen maand is de waarde met 10% gedaald. Als je echter kijkt naar de waarde van het aandeel op de lange termijn – de afgelopen 5 jaar – zie je dat de waarde van het aandeel ondanks constante schommelingen wel een stijgende lijn vertoont. Begin dus alleen aan beleggen als je het geld niet op de korte termijn nodig hebt.

- Wees goed voorbereid. Het is belangrijk dat iemand voor te investeren zich verdiept in hetgeen waar diegene geld in wil steken, zodat het bekend is wat gekocht wordt en wat de mogelijke risico's zijn. Het kan slim zijn om risico's te spreiden door in verschillende zaken te beleggen. Ter voorbereiding kan een stappenplan worden gemaakt: waar gaat in worden belegd, voor hoeveel geld en voor hoe lang? Zo wordt iemand minder snel verleid tot impulsieve aankopen of verkopen.

Wat zijn de risico's van beleggen?

Beleggen heeft kansen maar kent ook verschillende risico's, waaronder:

- Je kan geld verliezen. De beurs is onvoorspelbaar en waardes kunnen snel dalen. Hierdoor kan je geld verliezen. Beleg alleen geld wat je kan missen.
- Als je al je geld in één aandeel investeert, loopt je veel risico. Als de koers van dat aandeel daalt, wordt de investering direct veel minder waard. Daarom is het verstandig je risico te spreiden: je moet niet al je geld in hetzelfde aandeel steken.
- Beleggen kan verslavend zijn. De spanning van de wisselende koersen en de kick als de waarde stijgt kan verslavend werken.
- Beleggen kan stress met zich meebrengen. Veel mensen houden continue hun beleggingsapp in de gaten en zien de snel wisselende koers.
- Beleggen wordt vooral aangeraden voor op de lange termijn, dat wil zeggen minstens enkele jaren, omdat beleggingen in waarde kunnen schommelen en tijd nodig hebben om in waarde te stijgen. Het is dus niet verstandig om geld voor slechts een paar maanden te beleggen, aangezien de kans dan een stuk groter is dat er nauwelijks of zelfs negatief resultaat zal worden gezien. Gebruik dus geen geld dat op korte termijn nodig is.

Meer weten over beleggen? Op de website van het Nibud vind je meer informatie:

<https://www.nibud.nl/consumenten/beleggen-niet/>

<https://www.nibud.nl/consumenten/beleggen-wees-kritisch/>

Speculeren

Speculeren is een risicovolle vorm van beleggen, waarbij je iets koopt – zoals aandelen of cryptomunten – in de hoop het op korte termijn voor meer geld te kunnen verkopen. Speculeren is riskant, omdat je niet zeker weet dat de waarde van je belegging op korte termijn stijgt. Als je hoopte binnen een paar maanden je aandelen of cryptomunten weer te verkopen, maar de waarde is gedaald, maak je dus verlies.

Speculeren heeft vaak een grote kans op winst op korte termijn, maar brengt ook grote risico's op met zich mee. Deze risico's zijn niet altijd duidelijk of begrijpelijk, waardoor het gevaar om je inleg te verliezen bij speculeren veel groter is dan bij normaal beleggen.

De intentie bij speculeren is over het algemeen anders dan die bij beleggen. Bij beleggen is de intentie vermogensopbouw over de langere termijn. De intentie bij speculeren daarentegen is snel korte termijn winst maken, met het risico op snelle verliezen als keerzijde.

Crypto's zijn een belangrijk voorbeeld van speculeren voor jongeren, maar ook met aandelen wordt steeds meer gespeculeerd (bijvoorbeeld op apps als Robinhood).

Crypto's

Steeds meer jongeren zijn bezig met alternatieve manieren van geld verdienen, zoals het kopen van digitale munten. Deze worden cryptocurrencies genoemd. Een populaire crypto is de Bitcoin. Jongeren hopen hiermee (snel) veel geld te kunnen verdienen. In tegenstelling tot beleggen met aandelen, is er voor het kopen van crypto's geen officiële leeftijdsgrens. Hoewel de meeste websites waarop crypto's verhandeld worden wel een leeftijdsgrens aanhouden, is dat niet overal zo. Daarom zijn crypto's extra risicovol voor jongeren.

Op sociale media, of in de directe omgeving, komt men succesverhalen tegen van mensen die zeggen grote bedragen te hebben verdiend met crypto's. Dit klinkt aantrekkelijk en vaak ook makkelijker dan dat het in de realiteit is. Zo delen mensen het vaak niet als ze geld verliezen.

Wat is een crypto?

Bij het betalen met of handelen in een crypto komt geen bank kijken. Het is ruilhandel, maar dan via het internet. De munt is versleuteld en alleen degene die de sleutel heeft kan het geld inzien of uitgeven. Je bewaart jouw munt in een wallet: een digitale portemonnee of cryptorekening.

Het systeem achter de digitale munt noemen we een blockchain. Veel crypto's worden niet beheerd door een centrale bank of centrale server (computer). Het geldsysteem wordt door meerdere computers die met elkaar verbonden zijn in de lucht gehouden. Deze computers draaien een complex algoritme: dit heet mijnen (minen). Het mijnen heeft vaak erg veel servers (computers) nodig. Dit kost veel energie en is daarom niet milieuvriendelijk. In tegenstelling tot een aandeel heeft een crypto geen onderliggende waarde. Waar je bij een aandeel een stukje van een bedrijf bezit, bezit je bij een crypto eigenlijk niets concreets. De waarde wordt daardoor volledig bepaald door de vraag naar de munt: als niemand je munt wil kopen heb je er letterlijk niets meer aan.

Wil je meer weten over de blockchain? Kijk dan dit filmpje YouTube NOS op 3:

'Waarom zo veel mensen het op Bitcoin hebben gemunt.'

Wat zijn de risico's van crypto?:

- Je kan geld verliezen. De waarde van crypto kan dalen onder het startbedrag dat in de munt is geïnvesteerd. Je kan zelfs het hele startbedrag verliezen. De waarde van een crypto kan erg schommelen, wat soms leidt tot grote financiële verliezen. Koersschommelingen van meer dan 30 % op één dag vormen geen uitzondering.
- Er gaat veel geld om in crypto's en er is vrijwel geen regulering. Dat trekt fraudeurs en criminelen aan en vergemakkelijkt het witwassen van geld. Steeds meer mensen over de hele wereld, vallen ten prooi aan fraude met crypto's.

- Er bestaat nog geen toezichthouder die waakt over de koers (manipulatie) van virtueel geld. Als consument ben je dus niet beschermd. Als er iets misgaat is er ook geen instantie waarbij je een klacht kan indienen. Een voorbeeld hiervan is het fenomeen 'pump and dump', waarbij eigenaren (bijvoorbeeld influencers of andere bekendheden met een groot bereik) van een crypto de koers omhoog praten door anderen aan te moedigen om de munt te kopen. Daarna verkopen zij hun munten voor een veel hogere prijs. Dit zorgt ervoor dat de koers instort, waardoor consumenten die er intrapten hun geld kwijt zijn.
- Handelsplatformen waarop verrichtingen in virtuele munten worden uitgevoerd of digitale portemonnees, kunnen worden gehackt of failliet gaan. Zo gingen er bij het faillissement van een Japans handelsplatform voor 450 miljoen dollar aan crypto's in rook op en werden er bij een hack in februari 2022 voor honderden miljoenen dollars aan crypto's gestolen;
- Het platform waarop je de munt koopt is ook bepalend voor de kosten die je maakt. Sommige platforms rekenen tientallen procenten van de aankoopwaarde in kosten: je verliest dus direct bij aankoop van munten al een groot deel van je investering. Als dan de waarde van de munt niet veel stijgt, kan je al geen winst meer maken.
- Het gokement kan verslavend zijn. De koers van veel crypto's is lastig te voorspellen. Dit maakt het spannend om er geld in te investeren. Deze spanning en de enorme kick als je munt in waarde stijgt, werkt verslavend.
- Je kunt stress ervaren van de wisselende koers. De waarde van jouw crypto kan sterk stijgen of dalen. Veel mensen zijn dag en nacht bezig met het in de gaten houden van de koersen. Dit kan stress met zich meebrengen.

Tips voor jongeren: crypto

- Gebruik geen geld dat je niet kunt missen. Je kunt je hele inleg kwijtraken.
- Weet dat het hebben van digitale munten verslavend kan werken en een gokgevoel kan opwekken.
- Verwerf informatie als je in een crypto investeert.
- Begin niet aan een crypto vanwege succesverhalen of op advies van een influencer.

Om te voorkomen dat jongeren onverstandige keuzes maken is het belangrijk om op tijd bewust te zijn van de financiële risico's van crypto's. Ook hopen wij met een gesprek in de klas jongeren bewust te maken van hun motivatie en drijfveren om te investeren. Waarom zijn zij geïnteresseerd in crypto's? Wat is de aantrekkingskracht van snel geld? Zien ze er een toekomst in?

2.2 Doelgroep

Steeds meer jongvolwassen Nederlanders beleggen of speculeren. Van de Nederlanders van 18 tot en met 30 jaar heeft 31 procent 'traditionele' beleggingen en ruim een kwart heeft cryptovaluta. Van de risico's van beleggen en speculeren zijn veel jongvolwassenen zich echter niet bewust: ongeveer de helft weet überhaupt niet wat risicospreiding is. Zo ook de groep studenten die deze les zal krijgen.

Onder mbo-studenten bestaan grote verschillen aangezien de instroom sterk uiteenloopt. Studenten komen onder andere van het vmbo, een entreeopleiding, een lager niveau mbo-opleiding of stromen in na een tijd werken. Waar de één net 16 jaar is en nog volledig afhankelijk van de ouders, is de ander 26, zelf een ouder, en beschikt hij over een flinke dosis levenservaring. Ook is er verschil tussen opleidingen. Je hebt de Beroepsbegeleidende Leerweg (BBL) en Beroeps Opleidende Leerweg (BOL). Studenten van een BBL-opleiding zijn al in dienst bij een werkgever en gaan maar een dag in de week naar school. Dit terwijl studenten van een BOL-opleiding dagelijks op school te vinden zijn en stagelopen.

Algemene tips:

- Zie de student als wederzijdse gesprekspartner. Sommige studenten zullen al veel praktijkervaring hebben met de thematiek, misschien zelfs meer dan jij als (gast)docent. Maak daar gebruik van: laat de studenten elkaar zaken uitleggen.
- Wees er ook van bewust dat je juist over veel vakkennis kan beschikken, die te technisch is van de doelgroep. Houd het daarom waar mogelijk simpel.
- Let op dat je er niet (te veel) vanuit gaat dat iedereen bepaalde voorkennis heeft. Ook wanneer een klas aangeeft dit wel te weten is het verstandig iemand aan te wijzen om dit in eigen woorden aan de klas uit te leggen.

2.3 Methodiek: De dialoog

Het voeren van gesprekken in de klas met studenten over thema's zoals sparen, beleggen en speculeren, kan als lastig worden ervaren. Bijvoorbeeld omdat de thematiek ver van je af staat, omdat het lastig is te schatten hoe de jongeren zullen reageren, of omdat je het gevoel hebt de juiste handvatten of kennis te missen om te kunnen beginnen. Op deze pagina vind je tips en ondersteuning om de dialoog aan te gaan met studenten.

De dialoog: wat en waarom

Dialoog is een gespreksmethode die er op gericht is om in gesprek te gaan met elkaar, te luisteren naar elkaar, elkaar niet te veroordelen of te willen overtuigen. Het draait om: samen een thema vanuit diverse perspectieven bekijken, vanuit wederzijds respect.

Omdat de dialoog uitgaat van met open blik luisteren naar elkaar en zo diverse perspectieven naast elkaar zetten, is het een geschikte gespreksvorm om maatschappelijk gevoelige thema's mee te bespreken. Juist omdat het niet gericht is op 'eigen gelijk', biedt het de kans om deelnemers een thema van verschillende kanten te laten bekijken en zo tot nieuwe inzichten te komen.

Aanpak: gespreksfasen van de dialoog

Fase 0 – voorbereiding en eigen waardenbepaling

Voordat je in gesprek gaat met jongeren in de klas, is het van belang je voor te bereiden. Allereerst inhoudelijk op het thema: je hoeft geen expert te zijn, maar het is wel van belang om de basis te kennen. En daarnaast op persoonlijk vlak: hoe kijk je zelf naar de thematiek? Aan welke waarden/normen raakt het voor jou, en waarom? Door hier vooraf over na te denken, word je niet verrast tijdens de les wanneer er tegen je waarden aangeschurd wordt. En kun je bewust kiezen om je eigen mening in te zetten wanneer dit bijdraagt aan een nieuw perspectief in de dialoog.

Fase 1 – word gesprekspartner

In de eerste fase van de dialoog is het belangrijk dat de jongeren je gaan zien als gesprekspartner. Gebruik de tips en handvatten hieronder om je deze rol eigen te maken.

Fase 2 – faciliteer de dialoog

Wanneer de dialoog op gang is of begint te komen, wil je als facilitator eigenlijk een terugtrekkende beweging kunnen maken. Focus je in deze fase op perspectieven en inbreng vanuit de jongeren, en vraag hen ook op elkaar te reageren.

Fase 3 – vat samen en blik terug

Je wilt voorkomen dat jongeren zich niet gehoord voelen, dat perspectieven ontbreken of dat onrust ontstaat omdat er open eindjes in het gesprek blijven. Ook wanneer de schoolbel bijvoorbeeld zorgt voor een abrupte onderbreking van de dialoog: maak dan toch tijd voor een afronding. Maak indien nodig afspraken over het moment waarop de dialoog wordt vervolgd.

Aanpak: tips en handvatten tijdens de dialoog

Tip 1: heb een open blik

- Ontken het wereldbeeld en de emoties van de deelnemende jongeren niet. Een directe ontkenning zal er namelijk voor zorgen dat iemand zich niet gehoord voelt.
- Zet de deelnemende jongeren in de expertrol. Laat hen vanuit hun perspectief vertellen en bevrage hun bronnen actief.

Voorbeeld: Vertelt een student over een nieuwe cryptomunt waar je gegarandeerd veel geld mee gaat verdienen? Vraag dan door naar hoe de student aan die informatie komt. Denkt de student dat de website betrouwbaar is, waarom wel/niet? Hoe denkt de rest van de klas erover? Geef indien nodig aan dat het altijd belangrijk is om meerdere bronnen en de voorwaarden goed te checken als je gaat investeren in crypto of gaat beleggen.

- Houd het gesprek open, door zoveel mogelijk diverse perspectieven aan bod te laten komen.
- Geef indien nodig een persoonlijk voorbeeld, wanneer dit een nieuw perspectief inbrengt of een minderheidsmening ondersteunt.

Tip 2: onderzoek schurende perspectieven

- Stimuleer ook deelnemers elkaar kritisch te bevragen en beleg zo de dialoog breed in de groep.
- Als het schuurt, benadruk dan het belang van verschillende perspectieven en het mogen hebben van verschillende meningen in onze open samenleving.
- Verbreed het wereldbeeld van je leerlingen of studenten, door hen kennis te laten maken met perspectieven die eerder onbekend waren voor hen. Maak hierbij gebruik van casuïstiek, bronnen en/of levendige voorbeelden.

Tip 3: wees normatief waar nodig

- Wees je te allen tijde bewust van de veiligheid binnen je groep. Grijp in en bied hulp wanneer niet iedereen zich durft uit te spreken, of wanneer deelnemers worden aangevallen op een minderheidsmening. Zet bijvoorbeeld je eigen perspectief in, om zo te ondersteunen en de focus van het gesprek te verleggen.

Voorbeeld: Een student stelt zich kwetsbaar op en vertelt een verhaal over hoe hij crypto's heeft gekocht en daar uiteindelijk geld mee heeft verloren. Hij vertelt dat dit een behoorlijke impact heeft gehad op hem. Een aantal mensen in de klas beginnen hierom te lachen. Spreek de studenten aan op hun gedrag en stel een grens. Vraag waarom zij moeten lachen. Geef aan dat je het belangrijk vindt dat iedereen de ruimte voelt om ervaringen te delen. Verwijs terug naar de regels die je aan het begin van de les met de klas hebt afgesproken.

3. Themales mbo – Beleggen en speculeren

3.1 Opzet van de les

Themales mbo – Beleggen en speculeren (60 min.)

1. Introductie & Stellingenspel (10 min.)
2. Theorie (8 min.)
3. Wie van de drie? Sparen, beleggen of speculeren (12 min.)
4. Casus (15 min.)
5. Quiz (10 min.)
6. Afsluiting (5 min.)

3.2 De les

Vorbereiding

- Open de presentatie in de online tool [Lesson-Up](#).
- Check de WiFi-verbinding.
- Voor gastdocenten: Check bij de contactpersoon binnen de school of studenten voor sommige lesonderdelen hun smartphone, tablet of laptop mogen gebruiken.
- Voor het onderdeel Stellingenspel: Bepaal alvast welke stellingen je wilt gaan noemen.
- Voor het onderdeel Wie van de drie?: Schrijf op drie aparte A4-tjes de volgende woorden: 'Sparen', 'Speculeren' of 'Beleggen'. Hang de A4-tjes verspreid door het lokaal op of leg deze neer.
- Als je een gastdocent bent, bespreek met de docent of er zaken in de klas spelen die wellicht invloed op de les kunnen hebben. Zorg ook dat je afspraken maakt over of/wanneer de docent inspringt om te helpen, bijvoorbeeld als er een onveilige sfeer in de klas ontstaat.
- Vraag of de docent alvast naambordjes klaar wil zetten

Introductie & Stellingenspel (10 min.)

Doel: De studenten krijgen helderheid over wat zij kunnen verwachten van de les. Daarnaast maken de studenten kennis met het thema. Ook schep je gezamenlijk een referentiekader en krijg je inzicht in hoeverre beleggen en crypto speelt onder jongeren.

Aanpak: Tijdens de introductie stel je jezelf voor en leg je duidelijk het verloop en doel van de les uit. Zorg dat je even de tijd neemt voor dit onderdeel: het is belangrijk dat alle studenten rust voelen, goed weten waar ze aan toe zijn en zich veilig voelen om te luisteren en te vertellen. Doorloop de volgende stappen om dit onderdeel te structureren:

- Stel jezelf kort voor: Vertel hoe je heet, waar je vandaan komt en vertel iets over jouw persoonlijke affiniteit met het onderwerp van de les. Ken je de klas al goed? Dan kun je dit onderdeel overslaan.
- Introduceer de les: vertel dat je vandaag met de klas wilt gaan praten over beleggen en handelen in crypto. Geef aan dat de les 60 minuten duurt.
- Neem kort de opbouw van de les door met de klas en de doelstellingen.

- Leg uit dat voordat je met de les begint, je graag nog een aantal afspraken met de klas wilt maken:
 - Luister naar elkaar en laat elkaar uitpraten
 - Je hoeft niets te delen als je dat niet wilt
 - Lach elkaar niet uit
- Vraag of er studenten zijn die van tevoren al vragen hebben.

Stellingenspel

- Geef aan dat je nu eerst de klas nog wat beter wil leren kennen. Dat gaan jullie doen door middel van een stellingenspel. Bij dit spel gaan de studenten voor zichzelf bepalen of bepaalde stellingen over hen gaan, of juist niet.
- Onthoud: Voor jou als (gast)docent is dit spel een goede manier om de klas beter te leren kennen en te achterhalen wat er onder de jongeren speelt op het gebied van deze thematiek. Je kan hier gebruik van maken in de rest van de les.
- Vraag de klas om in startpositie voor hun stoel te gaan staan (actieve houding). Doe zelf ook mee aan het spel. Vraag de studenten op te staan wanneer de stelling voor hen opgaat en te gaan zitten wanneer dit niet zo is.
- Neem bij een aantal stellingen even kort de tijd om te reageren. Hou wel een strak oog op de tijd. Kies voor 2-4 stellingen. Begin bij een wat meer toegankelijke stelling (bijvoorbeeld "Ik heb een bijbaan") en ga vervolgens pas over op wat lastigere stellingen. Geef telkens één of twee studenten het woord om hun antwoord toe te lichten. Licht eventueel ook je eigen antwoord toe. Je kan gebruik maken van de volgende stellingen:

Stellingen

- Ik vind het belangrijk om geld te sparen
- Ik vind het belangrijk om veel geld te hebben
- Ik vind het belangrijk om snel geld te kunnen verdienen
- Ik kijk wel eens video's over beleggen of crypto
- Ik doe zelf aan beleggen of crypto
- Ik kan goed omgaan met financiële tegenslagen
- Praten over geld doe je alleen als het financieel goed gaat

Theorie (8 min.)

Doel: De klas kent de definities van een aantal belangrijke termen.

Aanpak: Voordat je verdergaat met de les, is het belangrijk dat de klas goed weet welke begrippen allemaal besproken gaan worden in deze les, wat de definities zijn en hoe je de begrippen van elkaar kunt onderscheiden. Gebruik hierbij de PowerPoint. De werkwijze is als volgt:

- Laat steeds een begrip zien op de PowerPoint. Richt je eerst tot de studenten door ze één vraag te stellen. Op die manier laat je ze eerst zelf nadenken over wat het begrip zou kunnen betekenen. Vragen die je zou kunnen stellen zijn:
 - Waar denken jullie aan bij [begrip]?
 - Kan iemand in eigen woorden uitleggen wat [begrip] betekent?
 - Kan iemand een voorbeeld van geven van [begrip]?
 - Welke overeenkomsten/verschillen heeft [begrip] met het vorige begrip?
- Laat vervolgens de slide zien met de definitie van het begrip. Lees de definitie voor. Vat deze eventueel samen in eigen woorden of met behulp van voorbeelden en koppel het aan wat de studenten zojuist zelf al genoemd hebben.
- Als je merkt dat de studenten het lastig vinden om de definities te begrijpen, dan kun je ter verduidelijking gebruik maken van de voorbeelden die hieronder genoemd worden.

- Thema's die je met de klas gaat bespreken zijn: Sparen, beleggen, speculeren, aandeel, cryptomunt. Hieronder vind je de definities van de thema's.
- De laatste slide laat alle thema's onder elkaar zien met daarachter de belangrijkste sleutelwoorden die bij het thema horen. Vraag aan de klas of zij alle thema's al kenden? Welke overeenkomsten of verschillen zien zij? Geef enkele mensen het woord.
- Geef aan dat je niet verwacht dat iedereen alles meteen kan onthouden, maar dat het wel belangrijk is om straks nog even terug te kunnen lezen hoe het ook alweer zat.
- Studenten die willen kunnen een foto maken van de slide.

Definities van belangrijke begrippen

Sparen = Sparen is je geld niet nu uitgeven, maar aan de kant houden voor later. Wanneer je je loon of zakgeld niet helemaal gebruikt en wat geld aan de kant houdt, dan ben je aan het sparen. Wanneer je geld op een spaarrekening zet, dan krijg je daar meestal ook rente op.

Bijvoorbeeld: Zehra verdient iedere maand 350 euro met haar bijbaan. Daarvan zet ze iedere maand 100 euro op haar spaarrekening en de rest geeft ze uit. Ze spaart dus iedere maand 100 euro.

Beleggen = Bij beleggen investeer je jouw geld – bijvoorbeeld in aandelen – met het idee dat die belegging in de toekomst meer geld waard wordt of dat het je tussendoor geld oplevert. Als de waarde van jouw belegging stijgt en jij deze verkoopt, maak je winst. Andersom kan het ook gebeuren dat de waarde daalt en je inleg minder waard wordt. Je loopt met beleggen dus altijd een bepaald risico. Sommige vormen van beleggen kunnen ook geld opleveren zonder dat je iets verkoopt: bij aandelen kan je bijvoorbeeld een stukje winst ontvangen. Beleggen is vaak iets voor de lange termijn: de meeste mensen die aandelen kopen houden deze jaren in hun bezit.

Bijvoorbeeld: James investeert elke maand 20 euro in aandelen. Zij heeft dit geld nu niet nodig, maar wil het als ze ouder is kunnen gebruiken wanneer zij haar studieschuld moet afbetalen of wanneer ze een huis wil kopen. Het dividend dat ze de meeste jaren ontvangt gebruikt ze om meer aandelen van te kopen.

Speculeren = Speculeren is een risicovolle vorm van beleggen, waarbij je iets koopt – zoals aandelen of cryptomunten – in de hoop het op korte termijn voor meer geld te kunnen verkopen. Speculeren is riskant, omdat je niet zeker weet dat de waarde van je belegging op korte termijn stijgt. Als je hoopte binnen een paar maanden je aandelen of cryptomunten weer te verkopen, maar de waarde is gedaald, maak je dus verlies.

Bijvoorbeeld: Sebas heeft voor 150 euro crypto's gekocht en wil die na drie maanden verkopen. Hij hoopt dat in die tijd zijn inleg meer waard gaat worden.

Aandeel = De meest voorkomende manier van beleggen is het kopen van aandelen. Een aandeel is een klein stukje van een bedrijf. Draait de onderneming goed dan wordt je aandeel meer waard, draait het slecht dan daalt de waarde. Ook kan je als het goed gaat met het bedrijf jaarlijks een stukje van de winst ontvangen: dividend.

Crypto = Cryptomunten zijn digitale munten die niet worden uitgegeven door banken of landen. De voornaamste manier om geld te verdienen aan cryptomunten is door ze te verkopen voor meer dan je ze hebt gekocht. Je bent dus afhankelijk van de koers (waarde) van de munt. Die waarde stijgt wanneer er veel vraag is naar de munt, maar daalt juist als de vraag afneemt. Cryptomunten zijn riskant, omdat ze ongereguleerd zijn: er is niemand die in de gaten houdt of alles wel goed en eerlijk verloopt.

Wie van de drie? Sparen, beleggen of speculeren (12 min.)

Doel: Studenten kunnen de zojuist geleerde theorie toepassen op voorbeelden. Studenten leren wat het verschil is tussen sparen, speculeren en beleggen en wat de risico's hiervan zijn.

Aanpak: In deze opdracht gaan de studenten aan de slag met de theorie. De klas wordt opgedeeld in drie vlakken waarbij ieder vlak staat voor een begrip: sparen, beleggen of speculeren. De (gast)docent deelt steeds een voorbeeld waarbij de studenten moeten inschatten of het hierbij gaat over sparen, beleggen of speculeren. Hierbij bewegen zij zich fysiek door de ruimte en gaan in het vlak staan waarvan zij denken dat het voorbeeld van toepassing op is.

- Zorg ervoor dat de studenten zich zo meteen makkelijk fysiek door het lokaal kunnen bewegen. Zet eventueel wat tafels en stoelen aan de kant.
- Ter voorbereiding heb je op 3 A4-tjes de woorden: 'Sparen', 'Speculeren' of 'Beleggen' geschreven. Deze liggen verspreid door het lokaal. Hiermee zijn er 3 vlakken gemaakt waar de studenten zo meteen naartoe kunnen lopen. Heb je dit nog niet gedaan? Doe dit dan alsnog.
- Licht kort toe dat je zo meteen een aantal voorbeelden gaat noemen. Bij iedere stelling mogen de studenten bepalen of het gaat over sparen, speculeren of beleggen. Dat doen zij door in het juiste vlak te gaan staan.
- Behandel onderstaande voorbeelden. Vraag bij ieder voorbeeld goed door waarom de studenten denken op de juiste plek te staan. Laat de studenten ook op elkaar reageren en vraag naar eigen voorbeelden.
- Onthul na ieder voorbeeld het juiste antwoord.

Voorbeeld 1: Larissa is tijdens corona twee jaar lang niet op vakantie geweest. Nu er in de zomer weer veel mogelijk lijkt te zijn wil ze graag drie maanden door Azië reizen. Ze weet precies hoeveel geld ze daarvoor nodig heeft en zet iedere maand een vast bedrag opzij om dat te halen.

• **Goede antwoord: Sparen**

Toelichting: Als je er zeker van wil zijn een bepaald bedrag te hebben om op vakantie te gaan is sparen de veiligste keuze. Bij speculeren en beleggen heb je het risico dat je geld minder waard wordt en je dus te weinig overhoudt om van op vakantie te gaan, bij sparen is dat risico er niet.

Als studenten zeggen speculeren of beleggen:

- Weet je als je aandelen of cryptomunten koopt zeker dat ze over een half jaar niet veel minder waard zijn? Kan je dat risico nemen als je zeker wil weten dat je je vakantie wil betalen?

Voorbeeld 2: Selim heeft met zijn bijbaantje als fietsbezorger 10.000 euro gespaard. Op insta ziet hij hoe makkelijk sommige mensen die hij volgt geld verdienen aan crypto's. Hij begint voorzichtig met 1000 euro inleg en ziet al snel hoe hard de waarde daarvan stijgt. Hij besluit al zijn spaargeld in te leggen en rekent erop dat binnen een paar weken voor het dubbele te kunnen verkopen. Binnen enkele dagen keldert de waarde van zijn inleg en wil niemand de crypto's waarin hij heeft geïnvesteerd nog kopen. De waarde blijft laag. Als hij nu gaat verkopen is hij een groot deel van zijn inleg kwijt.

• **Goede antwoord: Speculeren**

Toelichting: Als je dingen koopt, zoals cryptomunten, met het idee ze weer snel voor meer geld te verkopen, ben je aan het speculeren. Speculeren is riskant, omdat je niet weet of je inleg echt meer waard wordt voor het moment dat je van plan bent het weer te verkopen. Speculeren in cryptomunten is extra riskant, omdat de waarde van crypto vaak heel snel kan dalen en stijgen

Als studenten zeggen beleggen:

- Beleggen gaat vaak om het kopen van dingen voor een langere termijn en dan hoop je ook bijvoorbeeld dividend te ontvangen, is dat nu het geval?

Voorbeeld 3: Deveney investeert al zes jaar iedere maand 200 euro in aandelen. De waarde van de aandelen kelderde tijdens het begin van de coronacrisis en het duurde meer dan een jaar voor ze weer evenveel waard waren. Dat maakte haar niet zoveel uit: ze is toch niet van plan ze binnenkort te verkopen en krijgt wel vier jaar dividend uitgekeerd. Ze verwacht na de coronacrisis ook weer dividend uitgekeerd te krijgen.

- **Goede antwoord: Beleggen**

Toelichting: In tegenstelling tot speculeren, gaat het er bij 'gewoon' beleggen niet per se om of je belegging zelf snel meer waard wordt. Door het hebben van aandelen maak je namelijk ook ieder jaar kans een stukje van de winst van een bedrijf te ontvangen, het dividend.

Casus (15 min.)

Doel: Studenten gaan op een veilige manier met elkaar in gesprek over de thema's beleggen en crypto. Jongeren worden gestimuleerd om kritisch na te denken en om zich in te leven in de situatie van een ander.

Aanpak: In deze opdracht gaan de studenten aan de hand van casussen in gesprek over de thema's beleggen en crypto. Dit doen zij in kleinere groepjes en met behulp van een aantal stuurvragen.

- Start de PowerPoint op en verdeel de klas in duo's. Tip: probeer dit zo gemakkelijk mogelijk te organiseren: laat studenten op de eerste rij zich omdraaien naar de tweede rij, en op de derde rij naar de vierde etc. Dit scheelt een hoop geschuif en dus tijd.
- Tijdens dit lesonderdeel behandel je één van de twee casussen. Maak zelf een keuze welke casus je gaat bespreken op basis van de kennis die je eerder deze les hebt opgedaan.
- Lees nu gezamenlijk de casus door.
- Laat de studenten in duo's met elkaar de vragen bespreken die op de PowerPoint staan. Loop rond om door te vragen en het gesprek op gang te brengen. Let op dat de studenten de stuurvragen één voor één bespreken met elkaar, eventueel door iedere minuut een andere vraag voor te lezen.
- Koppel na 5 minuten klassikaal terug en bespreek de vragen door een aantal studenten aan het woord te laten.
- Tip: Onder iedere casus staat een aantal pointers voor docenten: punten die belangrijk zijn om mee te geven aan de klas. Gebruik deze bij het nabespreken van de vragen met de klas.

Casus 1 – Crypto

Zehra (17 jaar) volgt al een tijdje een influencer op Instagram die haar echt inspireert. Meestal worden er tips gegeven over hoe je succesvol kunt zijn, maar sinds kort gaat het ook over geld verdienen. Laatst zag ze een video waarin werd verteld hoe de influencer in één dag duizenden euro's heeft verdiend. Hoe dan? Door cryptomunten te kopen. De influencer noemt een specifieke cryptomunt en geeft aan dat het juist nu een goed idee is om in te stappen. De koers staat namelijk laag, waardoor het aantrekkelijk is om te kopen. Zehra baalt er al een tijdje van dat ze niet zoveel geld heeft. Ze besluit om een deel van haar loon te investeren in de cryptomunt. Ze wil graag binnenkort starten met rijlessen. Ze hoopt met crypto snel geld te verdienen zodat ze een rijlespakket kan afsluiten.

1. Zehra volgt iemand op Instagram die haar overtuigt om te investeren in crypto. Wat vind je daarvan? Kan je je daar iets bij voorstellen?
2. Is Zehra aan het speculeren? Waarom wel of niet?
3. Heb je het idee dat influencers altijd het beste met hun volgers voor hebben? Welke belangen zouden zij nog meer kunnen hebben?
4. Stel, jij baalt er net als Zehra van dat je niet zoveel geld hebt. Zou je dan ook overwegen om te investeren in crypto of te beleggen? Waarom wel/niet?
5. Wat zou je Zehra mee willen geven?

Pointers docenten

- Influencers die zich op sociale media specifiek uitspreken over beleggen en speculeren noem je ook wel 'Finfluencers' (financiële influencers).
- Veel 'finfluencers' hebben helemaal geen financiële opleiding en verdienen geld met hun adviezen. Voorbeeld: Sommige finfluencers raden hun volgers aan een rekening te openen bij een bepaalde beleggingsonderneming en soms krijgen ze een vergoeding voor het aanbrengen van klanten. Wettelijk gezien mag dit overigens niet. Beleggingsondernemingen mogen geen betalingen doen aan finfluencers voor het aanbrengen van klanten.
- Advies studenten: Goed om kritisch te blijven en adviezen van finfluencers dubbel te checken.

Casus 2 – Beleggen en een dalende koers

Op een verjaardag hoort Sebas (18 jaar) zijn vrienden praten over beleggen. Een vriend laat op zijn mobiele telefoon zien welke aandelen hij gekocht heeft en hoe hij de koers bijhoudt. Hij legt uit dat hij al 150 euro winst heeft gemaakt. Dat klinkt interessant! Sebas heeft 100 euro spaargeld op zijn rekening staan en twijfelt of hij hier ook aandelen mee zal kopen. Onderweg naar huis besluit Sebas de app ook te downloaden en zijn 100 euro te investeren in aandelen. Nadat het een paar dagen goed gaat, ziet hij tot zijn schrik dat de koers van zijn aandelen sterk begint te dalen.

1. Wat vind jij van de keuze van Sebas om met zijn spaargeld aandelen te kopen?
2. Stel jij staat in de schoenen van Sebas. Hoe zou jij je voelen als jij de koers van jouw aandeel flink zag dalen?
3. Welk advies zou jij Sebas geven? Waarom?

Pointers docenten

- Beleggen is risicovoller dan sparen. Er is altijd een kans dat het minder goed gaat dan gepland.
- Beleggen doe je vaak voor de lange termijn. Denk minimaal aan een termijn van drie tot vijf jaar. Voor beleggen moet je de tijd nemen.

Sluit dit onderdeel af door te benoemen dat iedere situatie en iedere persoon uniek is, en dat je dus niet altijd dezelfde oplossing of hulp kunt toepassen. Maar geef aan dat praten met iemand die je vertrouwt in veel gevallen in ieder geval wel werkt, dus dat je de leerlingen/studenten graag wilt meegeven dat een luisterend oor bieden altijd goed is. Tenslotte kun je een bruggetje naar het volgende onderdeel vormen door aan de leerlingen/studenten te vragen op welke plekken je allemaal hulp kunt vinden of krijgen. Inventariseer een paar antwoorden en vertel vervolgens dat jullie hier in het volgende onderdeel mee verder gaan.

Quiz (10 min.)

Doel: Studenten kennen verschillende belangrijke begrippen en zijn aan het denken gezet. Studenten leren wat het verschil is tussen sparen, speculeren en beleggen en wat de risico's hiervan zijn. En studenten delen hun eigen ervaringen met beleggen en crypto.

Aanpak: Studenten krijgen een minuut of vijf de tijd om via de app vragen over sparen, beleggen en crypto te beantwoorden op hun mobiele telefoon. Leg uit dat de quiz bestaat uit een aantal kennisvragen, gevolgd door een aantal stellingen waarbij we benieuwd zijn naar de mening van de studenten.

- Vraag de studenten om hun smartphone erbij te pakken naar www.lessonup.app te gaan, en de 6-cijferige code in te voeren die in de presentatie staat. Geef de studenten kort de tijd voor het beantwoorden van de quizvraag. Je ziet onderaan in beeld hoeveel antwoorden er gegeven zijn.

Let op! We vermelden bij iedere quizvraag achtergrondinformatie. Het is niet de bedoeling dat je deze informatie rechtstreeks opleest aan de studenten. Het dient als naslagwerk, licht de informatie in je eigen woorden toe wanneer dat nodig is.

- Als iedereen de vraag heeft ingevuld, is het tijd om het gesprek erover aan te gaan. Je laat op het digibord de antwoorden uit de klas zien.
- Kies maximaal 3 vragen om wat langer bij stil te staan. Zorg dat je zowel kennisvragen als stellingen kiest.
- Vraag vervolgens steeds enkele studenten waarom ze hebben gekozen voor een bepaalde optie. Welke argumenten kunnen zij aandragen? Het is immers belangrijk dat ze goed nadenken over de reden van hun keuze en dat zij hierover in gesprek gaan met elkaar. Let erop dat studenten soms niet willen delen waar zij voor gekozen hebben. Respecteer deze wens en vraag iemand anders.
- Aan de hand van (een deel van) de laatste vragen ga je kort het gesprek aan over meningen en ervaringen van de studenten zelf met betrekking tot beleggen en crypto. Benoem dat iedereen zelf bepaalt wat ze wel of niet willen vertellen. Merk je dat de klas minder goed reageert op theorie-vragen, leg dan vooral de focus op de vragen waarbij hun mening en ervaringen centraal staan.
- Tip bij tijd tekort: Zit je wat krap in de tijd? Sta dan bij maximaal 1 of 2 vragen wat langer stil.
- Tip bij tijd tekort: Houd de toelichting per vraag kort en bondig. Bepaal voor jezelf welk deel van de achtergrondinformatie per vraag belangrijk is om te delen.
- Tip bij tijd tekort: Laat eventueel de klas alleen 4 vragen invullen, dus niet alle 7 vragen. Bepaal zelf welke vragen dit zijn, bijvoorbeeld de eerste 4 vragen.

Afsluiting (5 min.)

Doel: De les samenvatten en met de studenten terugblikken op wat zij geleerd en gedaan hebben.

Aanpak: De afsluiting is een belangrijk moment, dus zorg dat je hier tijd voor overhoudt. Je blikk hierin kort terug op de les. Daarnaast is er nog ruimte voor vragen en vullen de studenten een korte evaluatie in over de les.

- Blik kort met de klas terug op de les. Wat hebben jullie allemaal gedaan? En wat vond iedereen ervan?
- Geef de studenten nog de [Praktische checklist bij beleggen](#) van AFM mee die zij kunnen gebruiken waarmee zij kunnen checken of het veilig is om te beleggen of speculeren.
- Laat de studenten tot slot de evaluatie invullen via de QR-code in de PowerPoint.
- Bedank de studenten voor hun inzet en eventueel het delen van hun meningen en ervaringen. Sluit de les af.

4. Bijlagen

4.1 Quizvragen

1. Crypto is gevoeliger voor fraude dan beleggen in aandelen.

- A. Waar
- B. Niet waar

Toelichting antwoord A: Betalingen met crypto zijn vaak anoniem. Dat trekt fraudeurs en criminelen aan en vergemakkelijkt het witwassen van geld. Steeds meer mensen over de hele wereld, vallen ten prooi aan fraude met cryptomunten. Er bestaat geen toezichthouder die waakt over de koers van virtueel geld. De waarde van een cryptomunt kan erg schommelen, wat soms leidt tot grote financiële verliezen. Koersschommelingen van meer dan 30 % op één dag vormen geen uitzondering. Als er iets misgaat, is er ook geen instantie waarbij je een klacht kan indienen. Een voorbeeld hiervan is het fenomeen pump and dump, waarbij eigenaren (vaak influencers) van een cryptomunt de koers omhoog praten door anderen aan te moedigen om de munt te kopen. Daarna verkopen zij hun munten voor een veel hogere prijs. Dit zorgt ervoor dat de koers instort, waardoor consumenten die er intrapten hun geld kwijt zijn.

2. Beleggen is riskanter dan sparen

- A. Waar
- B. Niet waar

Toelichting antwoord A: Als je spaart staat je geld op een rekening en loop je in principe geen risico dat het minder waard wordt, bovendien kan je er altijd bij. Als je geld belegt in aandelen, dan kan je belegging meer waard worden en bovendien kan je dividend ontvangen. Zo verdien je geld. Alleen kan het ook zomaar dat je belegging na verloop van tijd niets meer waard is, omdat de koers van de aandelen daalt. Daar heb je geen invloed op. Daarom is het belangrijk om alleen te investeren met geld dat je over hebt en waarbij het geen probleem is als je het kwijtraakt.

3. Als ik zou beleggen of crypto's kopen, zou ik dat doen om.. (inventarisatievraag: meerdere antwoorden zijn mogelijk):

- A. Snel geld te verdienen
- B. Op lange termijn geld te verdienen
- C. Mee te kunnen praten met vrienden
- D. Ik zou niet aan beleggen/ crypto doen

4. Waarom is het verstandig om je risico te spreiden als je geld belegt?

- A. Omdat je dan een grotere kans hebt dat je belegging meer waard wordt
- B. Omdat het risico dan kleiner is dat je veel geld verliest.

Toelichting antwoord B: Als je al je geld belegt in dezelfde aandelen, dan betekent een daling van de koers dat je hele belegging minder waard wordt. Door te investeren in verschillende aandelen, betekent een daling in de koers van één aandeel niet dat je hele belegging minder waard wordt.

Voorbeeld: Als je al je geld belegt in Ajax en de koers daalt, dan wordt je hele belegging minder waard. Als je verschillende beleggingen doet (en dus je risico spreidt), kan een daling van een aandeel van Ajax opgevangen worden door een stijging van een ander aandeel waar je in hebt geïnvesteerd.

Als het slecht gaat met aandelen of crypto dalen vaak de koersen van alle aandelen of crypto's. Voorbeeld: De coronacrisis had een grote impact op verschillende sectoren. Aan het begin van de coronacrisis daalden daarom de koersen van alle aandelen. Houd er dus rekening mee dat wanneer je in twee verschillende cryptos of aandelen belegt, de waardes vaak met elkaar meestijgen en -dalen.

5. Beleggen voor kortetermijnwinst is veiliger dan voor langetermijnwinst

- A. Waar
- B. Niet waar**

Toelichting antwoord B: Korte termijn beleggen verhoogt de kans op geld verlies. Beleggen wordt vooral aangeraden voor op de lange termijn, omdat beleggingen tijd nodig hebben om in waarde te stijgen. De koers van aandelen gaat over het algemeen langzaam omhoog, maar op korte termijn kan de waarde ook dalen om pas later weer te gaan stijgen. Het is dus niet verstandig om geld voor slechts een paar maanden te beleggen, aangezien je dan vaker negatief resultaat zult zien. Gebruik dus ook geen geld wat je op korte termijn nodig hebt.

6. Wat is een spaarbuffer?

- A. Een spaarbuffer is het geld dat je achter de hand hebt voor onverwachte uitgaven.**
- B. Het geld dat je hebt om op de lange termijn iets te kunnen kopen
- C. Het geld dat je over hebt om bijvoorbeeld mee te gaan beleggen

Toelichting antwoord A: Stel je telefoon gaat kapot, dan moet je wel direct geld hebben om een vervangende te kunnen kopen. Het is belangrijk om goed na te denken over hoeveel geld je in je buffer hebt. Als je een auto of scooter hebt, is het duurder wanneer die kapot gaat dan wanneer je alles met de fiets doet. Dit is dus ook geld waarmee je geen risico's wil nemen, omdat je er altijd op moet kunnen rekenen.

7. Als ik problemen met geld zou hebben zou ik (inventarisatievraag: meerdere antwoorden zijn mogelijk):

- A. Het aan m'n ouders of een ander familielid vertellen
- B. Het met m'n vrienden bespreken
- C. Met mijn SLB'er/mentor bespreken
- D. Het voor mezelf houden.